

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. Милена Любенова Блажиева-Кирчева,
Факултета по науки за образованието и изкуствата
(СУ „Св. Климент Охридски“)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“ в професионално направление 8.2 „Изобразително изкуство“**.

Автор на дисертационния труд: **Огнян Неделчев Христов**

Тема на дисертационния труд: **„Композиция и пластичен език в творчеството на Любомир Далчев“**

I. Обща характеристика на представения дисертационен труд

● Актуалност на темата.

Темата за творчеството на Любомир Далчев несъмнено е актуална, тъй като е посветена на едно от водещите имена в българското изкуство – художник, който и като автор, и като преподавател в Художествената академия, изиграва ключова роля във формирането на поколения български художници. Макар че Далчев напуска България преди повече от 40 години и това е основание властта в онези години да постави стигма върху името му, влиянието му върху обществеността остава осезаемо. Чрез скулптурите, поставени в публични пространства и в градска среда, Любомир Далчев остава свързан с родната публика. В този смисъл едно цялостно проучване на жизнения и творческия път на автора е напълно актуално и оправдано.

● Структура и съдържание на дисертационния труд.

Дисертационният труд включва следните части: Увод, Биография, Композиция и пластичен език, Анализ, Изводи, Заключение, Приноси на дисертационния труд, Библиография..

1. В увода обобщено е представена структурата на работата. Специално е подчертан фактът, че обект на изследване е не само творческото наследство, но и възгледите на Далчев за изкуството, извлечени от различен по характер публикации. Докторантът разделя скулптурните произведения на художника в няколко категории: монументални паметници; архитектурно-скулптурни и скулптурни ансамбли; нереализирани паметници; военни и партизански паметници;

знакови за времето си паметници; украси за обществени сгради и частни домове; авторски цикли, малки пластики и др. В това деление обаче за мен остават неясни мотивите за обособяването на категорията *знакови за времето си паметници*, в която влизат „Бунт“ от 1962 г., релефът „Октомври“ от „Паметника на съветската армия“ (София), „Линч“, „Рачо Ковача“, „Мостът Игото“ (Габрово), паметникът на Гоце Делчев (Скопие), паметникът на Йордан Йовков (Добрич), „Коперник“ (Варна), тъй като липсват аргументи които да обяснят какво налага откъсването на тези произведения от категориите монументални паметници или военни и партизански паметници.

В увода са открити ключовите проблеми, които са в центъра на вниманието на докторанта, а именно композиционните принципи и пластичният език в произведенията на Далчев. Фокусът е насочен преди всичко върху работите, създадени в периода 1933 – 1979 г. Обект на проучване, наред със скулптурните произведения на Далчев, са и статии и интервюта, в които художникът излага своите възгледи за изкуството, както и различни архивни документи.

Водещите цели и задачи са свързани с изясняването на спецификите на композиционните решения и на пластичния език, като акцентът е поставен върху взаимовръзката им с характера на конкретните произведения, отчитайки темата, сюжета, местоположението, идейната програма, особеностите на използваните материали и на конструктивните специфики.

2. Главата „Биография“ съдържа подробни сведения, свързани с житейския и творческия път на Любомир Далчев. В този раздел са засегнати някои изключително важни проблеми, свързани с художественото наследство на скулптора. Повдигнат е въпросът за съдбата на редица от монументалните му произведения, които са повредени и в лошо състояние. Вниманието е насочено и към факта, че в средите на колекционерите циркулират незаконно отляти произведения, с неясен произход и съмнителна автентичност.

3. В главата „Композиция и пластичен език“ докторантът прави опит в детайли да изясни спецификите на тези две категории. Ценен момент е разглеждането им през призмата на възгледите на Далчев, като неговата позиция е представена въз основа на идеи, които развива в статии и в интервюта в медиите.

4. Главата „Анализ“ е най-обемната част от дисертацията (обхваща 260 страници от общо 388 страници текст). Тя съдържа две

подглави: „Хронологичен анализ“ и „Сравнителен и съпоставителен анализ“.

В частта, обозначена като „Хронологичен анализ“, докторантът стъпка по стъпка представя творческия път на Далчев, добросъвестно описвайки отделните произведения. Отделено е място и на живописата и рисунките на големия художник.

В „Сравнителен и съпоставителен анализ“ докторантът представя произведенията на скулптора в отделни категории: тема, сюжет, персонажи, въвеждайки редица подкатегории, в които работите са разглеждани през призмата на съдържанието - исторически събития, войната, ежедневието, семейството, съдбата на човека...

Детайлно е направена детайлна разбивка на типовете композиции, които характеризират работите на Далчев – архитектурно-скулптурни ансамбли, монументи, кавалетна и малка пластика, фасадна композиция, обемна композиция, пространствена композиция.

Анализирани са спецификите на пластичността в работите на Далчев. Този проблем е разгледан в няколко аспекта - във взаимовръзка със стиловите особености, обема, повърхността на формата,

В описанията и анализите, представени в тази глава от дисертацията, докторантът се опира на собствения си опит, тъй като самият той е скулптор. Това му позволява да погледне към творчеството на Далчев от различна перспектива – от гледната точка на човек, който „отвътре“ разбира проблемите при изграждането на композицията и на пластичния образ.

5. В началото на глава „Изводи“ синтезирано са описани спецификите на творчеството на Далчев по декади. По-нататък следва обобщение на казаното в предишната глава.

6. В „Заклучение“ докторантът отново се спира на специфики на композицията и на пластичния език, като засяга и въпросът за това къде са корените на образна система и на изобразителен похвати на Далчев, както и за дейността му като преподавател в Художествената академия.

7. Във финалната част от дисертацията докторантът прави самооценка на приносите на изследването. Според него основните приносни моменти са следните:

- за пръв път цялостното са разгледани проблемите на композицията и пластичния език в творчеството на Далчев;
- изяснени са понятията композиция и пластичен език, като е представена гледната точка на самия Далчев по този въпрос;

- анализирани са множество произведения на художника, с фокус върху тематичния и сюжетния кръг, както и върху характера на персонажите;
- разгледана е в детайли житейската и творческата биография на скулптора;
- съставен е подробен опис на известните произведения на Далчев;
- натрупана е обширна фотодокументация с произведенията на художника;
- направен е обстоен преглед на публикации, свързани с Далчев в периодичния печат;
- проведени са множество интервюта с близки на скулптора, с негови сътрудници, инвеститори, студенти.

● **Използвана литература**

Огнян Христов борави с широк спектър исторически и теоретични изследвания върху историята и социологията на изкуството, като наред с публикациите от общ характер, проучва и съществуващата към момента на написването на дисертационния труд литература, посветена на самия Далчев.

Проучил е в дълбочина множество архивни документи и прави пълен преглед на ежедневни и периодични издания, които съдържат текстове посветени на Далчев, интервюта с него и пр.

Докторантът лично е провел и записал интервюта с редица хора, свързани със скулптора - сътрудници, колеги, студенти, негови близки (всички те са събрани в приложение № 2).

II. Методология

На с. 81 Огнян Христов заявява, че прилага практически метод на изследване, но не изяснява в какво именно се състои този метод.

В действителност той изгражда изследването си, следвайки две основни методологични линии. Първата е базирана на историческия подход, като проследява творческото наследство на Далчев в хронологична последователност, а втората е въз основа на описание и анализ на спецификите на композициите и на пластичния език на отделните произведения.

Едновременно с това докторантът разглежда работите и през призмата на типологията, като ги групира в различни категории въз основа на особености на темата, сюжета и представените персонажи. Съмнително

е обаче доколко има смисъл опитът тези категории да бъдат напълно отделени една от друга, защото стремежът да създаде детайлизирана класификация води до твърде схематизирана система.

III. Приноси и резултати от изследването

Проведената проучвателска работа впечатлява със своя обем. Докторантът е провел задълбочено проучване на множество архивни материали и на съществуващите към момента на написването на дисертацията публикации, посветени на големия скулптор. Лично се е срещал и провел интервюта с хора, свързани по един или друг начин с художника. Лично е заснел внушителна част от запазените произведения.

Несъмнен приносен характер имат приложенията към текста. Те са не просто илюстрация към проблемите, разгледани от докторанта в дисертацията, но са свидетелство за пътя, по който той върви в своите проучвания. Но това, което ги прави особено ценни са богатата фотодокументация, архивните документи и интервютата, проведени от самия Огнян Христов.

Приложение 1 съдържа визуалния материал. Включени са репродукции на работи на Далчев, публикувани в монографията на Никола Мавродинов, архивни снимки, както и фотофрaфии, заснети лично от Огнян Христов, в които той е запечатал голяма част от съществуващите към момента произведения на скулптора (приложението съдържа 872 такива снимки). Скулптурите са заснети от множество гледни точки, което позволява да усетим спецификите на композиционните решения на Любомир Далчев. Снимани са и детайли, които дават представа за пластичния език на художника. Съпоставката на архивните фотографии с тези, направени от докторанта, ни позволява да проследим съдбата на редица работи на Далчев в исторически контекст.

Фотографиите, заснети от Огнян Христов, документират състоянието към настоящия момент на много от произведенията на големия скулптор. Тази документация е от изключителна важност, особено имайки предвид факта, че немалко от тях са съхранявани при лоши условия или не са поддържани както трябва, което буди тревога. И именно в повдигането на въпроса за съдбата на творческото наследство на Далчев виждам едно от ключовите достойнства на настоящия дисертационен труд.

Приложение 2 включва 13 интервютата, които докторантът лично е провел с хора, свързани по един или друг начин с художника (негови близки, колеги, сътрудници, студенти).

Приложени са множество архивни документи, които очертават основни факти в житейската и творческата биография на Далчев.

Съставен е опис с произведенията на скулптора, като в редица случаи са отбелязани местонахождението и съдбата на конкретната работа.

Включени са публикации на Далчев в различни издания, в които той развива концепцията си за композицията и за пластичния език в скулптурата, както и записан разговор с художника, проведен от Бойко Бойков и публикуван на страниците на в. Народна култура

IV. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява вярно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Липсва обаче информация за публикациите на докторанта, свързани с темата на дисертацията.

V. Забележки и препоръки

Важен момент във всеки научен текст, включително и в докторантския труд (особено когато той е с внушителен обем), е съставянето на съдържанието, което трябва да дава ясна представа за структурата и характера на изследването. В случая обаче съдържанието не отговаря на критериите. Отделните глави съдържат множество подглави и раздели, които не са отразени, което изключително много затруднява работата с текста.

Виждам някои проблеми и в организацията на глава „Анализ“. Ако представянето на отделните произведения в първия раздел беше поднесено в по-лаконична форма, това би позволило и по-отчетливо да бъдат очертани тезите на докторанта за спецификите на творчеството на Далчев. Основният проблем обаче е във втората част, където двете категории тема и сюжет са разделени до голяма степен механично и насилствено. Спорно е и доколко е оправдано отделянето на персонажите в отделна категория, тъй като те обикновено са обвързани с тематично-сюжетната страна на произведението и съвсем спокойно могат да бъдат разглеждани именно в този контекст.

В частта „Хронологичен анализ“ в рамките на основния текст и в бележки под линия са включени огромни по обем цитати от различни автори, писали за Далчев, за проблемите на скулптурата и т.н., които твърде утежняват изложението. Би било редно докторантът да предаде квинтесенцията на пасажа в няколко думи, а цитираният откъс да бъде включен в приложенията.

В раздела „Композиция” на същата глава Огнян Христов обособява част от произведенията на Далчев в самостоятелната група *пространствена композиция*, като прави уточнението, че тук става дума за онези работи (наред с архитектурно-скулптурните ансамбли), които се разгръщат постепенно пред зрителя при движението му в пространството. В крайна сметка обаче тук са описани произведения, които съвсем логично са отнесени и към други категории, където проблемът за ролята на пространството и за начина, по който зрителят възприема работите, също стои, така че едва ли е имало смисъл те да бъдат разглеждани отново.

Главите „Изводи“ и „Заклучение“ всъщност съдържат множество подглави (Изводи от хронологичния анализ за композицията и пластичния език, Изводи от сравнителния анализ за композицията и пластичния език, Изводи за тенденциите и постоянното в творчеството на Любомир Далчев по отношение на композицията и пластичния език, Изводи за елементите на композицията и пластичния език, Заклучения за композицията и пластичния език в различните периоди, Заклучения за тенденциите в композицията и пластичния език, Заклучения за елементите на композицията и пластичния език, Обобщени заклучения за композицията и пластичния език в творчеството на Любомир Далчев). Тази прекалено разбита структура води до там, че във финалните глави отново се изясняват множество тези, които вече до голяма степен са представени в предишните части на дисертационния труд, а заклучителните изводи се губят.

Резултат от тази аморфна структура на текста е, че обемът на дисертационния труд достига почти 400 страници, но в случая това не добавя стойност. Този обем подсказва по-скоро неумение изложението да бъде стройно организирано, а тезите да бъдат ясно формулирани и защитени.

VI. Заклучение

Въпреки направените критични бележки, считам, че дисертационният труд **„Композиция и пластичен език в творчеството на Любомир Далчев“** покрива изискванията по процедурата. Това ми дава основание убедено да препоръчам на уважаемото жури да присъди на Огнян Неделчев Христов образователната и научна степен „доктор”.

Подпис: доц. Милена Блажиева-Кирчева

